

Könyvgyűjtési szokások a XVIII. század első negyedében Oroszországban (III. rész) – P. P. Safirov és R. Areszkin könyvtára –

Magángyűjtemények Oroszország első közkönyvtárában

A XVIII. század első negyedében I. Péter Oroszország átalakítása és a reformok végrehajtása során egyre nagyobb szükségét érezte egy olyan állami közkönyvtár létrehozásának, amelyben az országban nyomtatásban újonnan megjelenő tudományos irodalom összpontosulhat, és amelyhez mint nyilvános közgyűjteményhez bárki hozzáférhet. Az Oroszországban akkoriban létező nagyobb gyűjtemények közül – mint például a Moszkvai Nyomda könyvtára, a színóduzi gyűjtemény, a Szláv–görög–latin Akadémia könyvtára, a nagyobb kolostori gyűjtemények vagy olyan magánkönyvtárak, mint Brjusze és Mensikové – egyik sem felelt meg elképzeléseinek, így 1714-ben új könyvtár alapítása mellett döntött.

Nyugat-Európában ebben az időszakban az enciklopédikus könyvtár volt az eszményi típus: teljességgel gyűjtötte a tudományok, az ismeretek területéről a kor színvonalán álló legjobb műveket, és elsődleges célja a könyvek megőrzése volt. A cár elképzelései megfeleltek az enciklopédikus könyvtár típusának a nagy követjárás idején szerzett nyugat-európai tapasztalatoknak köszönhetően, ugyanakkor az uralkodó nem magán-, hanem közgyűjteményben gondolkodott, és a nyilvános használatot is biztosította a kezdetektől fogva. Több forrás is említi a cárnak azt a rendeletét, amelyben nemcsak a könyvtár használatának ingyenességéhez ragaszkodott, hanem előírta a betérő olvasók egy-egy csésze kávéval vagy egy kis pohár vodkával való megvendégelését is, mindehhez a könyvtáros kezelésében négyszáz rubelcs „ellátmányt” biztosítva... (ld. pl. *Istoriâ Biblioteki Akademii Nauk SSSR 1714–1964. Red. S. P. Luppov i dr. Moskva–Leningrad, Nauka, 1964. 30.*). A cárt a közgyűjtemény alapítására közvetlenül motiváló tényezők közül feltétlenül említést érdemel a filozófus Leibniz-cel folytatott levelezés: a német felvilágosodás nagy tudósa folyamatosan tanácsokkal látta el a cárt a nyugat-európai műveltség Oroszországba juttatásának menetéről és módjáról (ld. *Leibniz tervezete a tudomány és a műveltség eljuttatására Oroszországba = Magyar Könyvszemle, 1998. 1. 53–61. p.*). A program szerves részét képezte tudományos akadémia, valamint egy széles gyűjtőkörű és jól válogatott nyilvános könyvtár alapításának terve is. A cár a későbbiekben a két tervet összevonta, a nyugat-európai szokástól némiképp eltérve az akadémia könyvgyűjteményét tette nyilvánossá, bárki számára hozzáférhetővé. Az alábbiakban két olyan magángyűjtemény bemutatására kerül sor, amelyek – szintén a cár határozata nyomán és magával a cári könyvgyűjteménnyel együtt – ezt a könyvesházat gyarapították.

P. P. Safirov gyűjteménye

P. P. Safirov, a XVIII. század első negyedének legkiemelkedőbb orosz diploma-tája 1669-ben zsidó család gyermekeként született, tanulmányainak helye és ideje ismeretlen. Életpályája – szegény származása ellenére – gyorsan ívelt felfelé: „Mindenkinek szolgálnia kellett: kinek a hadseregben, kinek a flottában, kinek a cári bürokráciában. A szolgálat ráadásul a tanulás kényszerével is párosult, így gyerek-kortól életfogytig szólt. [...] Péter alatt tündöklő karriert futhattak be alacsony származású személyek, így a lepényárús Mensikov, Safirov, egy hadifogoly zsidó fia vagy Jaguzsinszkij, aki egy lutheránus templom orgonistájának gyermeke volt” (*Font Márta–Krausz Tamás–Niederhauser Emil–Szvák Gyula: Oroszország története. Bp., Maecenas, 1997. 243.*). Safirov 1691-től édesapjához hasonlóan a Külügyi hivatalban dolgozott fordítóként, tolmácsként. A cárral közvetlen kapcsolatba a nagy követjárás idején került, majd diplomáciai munkáját az 1699-es, Svédország ellen Dániával és Lengyelországgal kötött titkos szerződés megkötésével kezdte. 1710-ben, a törökök ellen indított cári támadás idején újabb diplomáciai feladatot kapott: a többszörös túlerőben lévő török sereg parancsnokával kellett a fegyverszünet feltételeit kialakítania. Módszereiről a következőket írják az orosz történelem-könyvek: „A cár alkancellárja, Pjotr Safirov [...] ragyogó diplomáciai képességeiről tett tanúbizonyságot a török sereg parancsnokával, Baltadzsi Mehemet nagyvezírral folytatott tárgyalásai során. Igaz, kitűnő képességein kívül még egy nagy hatású eszközt is bevetett, nevezetesen: a megvesztegetést” (*Mihail Heller: Az Orosz Birodalom története. Bp., Osiris–2000., 1996. 275.*). Az igazsághoz hozzátartozik, hogy Safirov a nagyvezír feltételeinek megfelelően egy időre túsznak ment Törökországba. Hazatérése után 1717-től a Külföldi Ügyek Kollégiumának alelnökévé nevezte ki a cár. Ugyanekkor kapott bárói címet is.

Munkásságára hivatkozva I. Péter felkérte a korszak első orosz diplomáciai tanulmányának összeállítására, az 1556 és 1714 közötti orosz–svéd kapcsolatokat feltérképező munka megírására. Safirov így készítette el a hosszú és terjedős címet viselő „Azon törvényes okok fejtegetését”-t, „melyek ő cári felségét I. Pétert a svéd király, XII. Károly elleni háború megkezdésére ösztönözték...” [Russuzdenie kakie zakonnye pricinny ego carskoe velicestvo Petr’ Pervyj car’ i povelitel’ vserossijskij I protcaâ, i protcaâ: k’ nacatiju vojny protiv Korolâ Karola 12, Švedskogo 1700 godu imel’ ...]. A kiadást megelőző szerkesztői-korrektori feladatokat a cár vállalta magára, sőt ő írta az olvasókhöz szóló utolsó, rövid fejezetet is (*400 let russkogo knigopecataniâ. T. 1. Russkoe knigopecatanie do 1917. Otv. red. A. A. Sidorov. Moskva, Nauka, 1964. 141.*). A XVIII. század első negyedének orosz nyomtatványait feltáró könyvészeti összeállítás szerint az első kiadás 1717-ben készült el a Szentpétervári Nyomdában, majd 1719-ben Moszkvában megérte a második, 1722-ben pedig újra Szentpéterváron a harmadik kiadás is. Ez utóbbit a cár igen nagy: húszeszes példányszámban rendelte meg azzal a céllal, hogy ezekből a vidéki kormányzóságokba is juttassanak (*Opisanie izdanij grazdanskoi pečati 1708 – ânvar’ 1725. g. Sost. T. A. Bykova, M. M. Gurevic. Moskva–Leningrad, AN SSSR, 1955. 219., 265., 398.*).

1723-ban Safirov diplomáciai karrierje megtört: „Élete utolsó éveiben a cár mind gyakrabban haragudott meg «fiókáira». Mindenekelőtt azért, mert mérhetetlenül elharapódzott körükben a kapzsiság, a gyors meggazdagodás hajszolása,

a sikkasztás és a korrupció. [...] A Mensikov és hívei feljelentésének alapján elmarasztalt Pjotr Safirov szenátort és alkancellárt visszaélései miatt halálra ítélték. Csak az utolsó percben kapott kegyelmet, amikor a feje már a tönkön volt” (Heller, 1996. 294.). A halálos ítéletet a cár Nyizsnij Novgorodban letöltendő száműzésre változtatta, így Safirov a fővárosba csak a cár halála után, 1728-ban térhetett vissza. 1739-ben bekövetkezett haláláig a minisztériumi funkcióban működő Kereskedelmi Kollégium vezetője volt (*Bol’sšaâ Sovetskaâ Ęnciklopediâ. T. 29. Gl. red. A. M. Prohorov. Moskva, Sovetskaâ Ęnciklopediâ, 1978. 300.*).

A száműzés kimondása után, 1724-ben a cár parancsára Safirov könyvgyűjteménye a bevezetésben említett Akadémiai Könyvtárba került. Az átadásakor készített jegyzéket – annak közlése nélkül – 1973-ban Luppov elemezte (Luppov, S. P.: *Kniga v Rossii v pervoj cetverti XVIII. veka. Leningrad, Nauka, 1973. 227–229.*), majd 1988-ban Trofimova és Hotyjejev közzölték magát a lajstromot is (Trofimova, N. S.–Hoteev, P. I.: *Katalog biblioteki P. P. Safirova. = Kniga v Rossii v epohu prosveseniâ. Leningrad, BAN, 1988. 161–168.*). A latin betűs jegyzék [melynek csak a címe kétnyelvű: *Catalogus bibliothecae libri Baronis a Schafirov – Katalog knigam barona Safirova kotorye prinâti v 1724 godu*] összesen 484 kötetet sorol fel, a csoportosítás alapját a Mensikov-gyűjteményről készült lajstromhoz hasonlóan a könyvek nagysága jelenti: fólió, negyed- és nyolcadrét. Ami viszont különbözik az előbbi jegyzéktől: itt a művek eredeti nyelvű – bár távolról sem mindig pontos – címe szerepel (a példák leírásakor a katalógushoz való szövegűséghez ragaszkodtam); gyakran előfordul vagy kikövetkeztethető a szerzők neve, és szinte mindig jelöli a lajstrom a megjelenés helyét és idejét. Amennyire a katalógusban jelzett címek alapján megállapítható, Safirov gyűjteménye túlnyomórészt francia, latin és német nyelvű művekből állt, de felbukkan néhány holland és olasz nyelvű címleírás is.

Luppov a következő tematikus csoportokba sorolta a könyvtár állományát: történelmi és földrajzi művek, politikai, jogi és diplomáciai munkák, matematika, hadtudomány, teológia, szép- és szórakoztató irodalom, lexikonok, szótárak, grammatikák. A Trofimova és Hotyjejev által publikált katalógus alapján nem nehéz jellemző példákat találni az egyes szakcsoportokhoz, sőt a csoportok sora bővíthető is. A történelmi, jogi, filozófiai, politikai, hadtudományi vonatkozású kötetek közül a jegyzékben fellelhető a Safirov korát megelőző időkben Josephus Flavius *Historia Judaoruma* 1636-os hollandiai – haarlemi – kiadásban; Machiavelli műveinek egy kötete, Montecuccoli visszaemlékezései. A kortársak közül megtalálható volt a gyűjteményben szinte valamennyi, az orosz gyűjtőknél kedvelt szerző, jó példa erre Leibniz *Essais de Theodicee* című kétkötetes munkája, J. Hübner több műve és Samuel von Pufendorf *Einleitung zur Historie* című alkotásának szintén két kötetbe rendezett kiadása.

A földrajzi témájú művek között az általános, összefoglaló munkák [pl. de la Croix *geographie univers. Lips. 1697.*; Abraham Gölniz *compend. Geographic. Witteb. 1678.*; *Introduction a la geographie par Sanson a Utrecht. 1692.*] mellett Safirov beszerzett több út- és városleírást [*Nouveau voyage d’Italie a la Haye. 1717.*; *Recueil de Voyages au Nord tomes I. II. et III. a Amsterdam 1715.*; *Description de Paris. a Paris 1717 tomes III.*; *Description de Versailles. Tom I ed II. 1717.*], valamint földrajzi és navigációs térképeket [*Atlas de la navigation et du commerce a Amsterdam 1715.*; de Witte atlas tot Amsterdam]. Utóbbiak közül kiemelésre

méltó a nagy követjárás idejébéli amszterdami polgármester, N. C. Witsen által szerkesztett és először 1687-ben megjelentetett, oroszországi területeket is pontosan ábrázoló Észak- és Közép-Ázsia-térkép 1705-ös újabb kiadása [Nicol. Witsen descript. Tartaria. Amst. 1705.] és a Janson-műhelyből származó atlaszkötet [Atlas minor ex officina Jansonij 1648.].

A Safirov-gyűjtemény feltételezett kézikönyvtári részét képezhette a következő nagyobb csoport: lexikonok és kézikönyvek, egy- és kétnyelvű szótárak, grammatikák és a korban tankönyvként használt művek. A katalógusban jelzett lexikonok közül említésre méltó a Nagy Francia Enciklopédia és Diderot szerkesztői munkássága előfutárának, forrásának tartott, Bayle által összeállított, először 1695–97-ben kiadott háromkötetes munka [Dictionnaire de Bayle. Tom I. II. III. Rotterdam 1715.]. A szótárak között latin [Fabri dictionarium Latin. Lips. 1692.; Dictionarium Latin. Et Gallicum in usum delph. Lugd. 1712.], olasz [Il perfetto ditionario da Pietro Galesini in Bassano 1692.] és francia [Petit dictionnaire par Claud. Mauger a Rouen 1692.] változatok szerepelnek. A nyelvtanok hosszú sorában a nemzeti grammatikák mellett [Grammaire Francoise par le P. Buffier a Paris 1714.] leggyakrabban Donatusok változatai bukkannak fel [Grunebergs Donatus Francof. 1694.; Rhenij Joh. Donatus Lat. Germ. Lips. 1703.]. A tankönyvek valószínűsíthető példájára utalhat a listában Comenius nevének előfordulása [Comenij colloquia. Lips. 1648.], de ide sorolható néhány matematikai és geometriai munka is [Dictionnaire Mathematique par Mons. Ozanam a Paris 1691.; Geometria Ruthenice; Tob. Beutels geometria. Lips. 1713.].

Safirov különleges érdeklődését mutatják a heraldika [Stampe del Citta di Venetia] és a numizmatika tárgykörébe tartozó művek, utóbbira jó példa J. de Wilde könyvekből, földgömbökből, antik bronzfigurákból és fegyverekből álló gyűjteményének háromkötetes katalógusa [Jacobi de Witte selecta numismata antiqua. Amst., 1692.; ... gemma selecta antiqua. 1703.; ... signa antiqua. 1700.]. A híres amszterdami gyűjtőt Safirov a círral együtt (*ld. Biblioteka Petra I. Ukazatel'spravocnik. Sost. E. I. Bobrova. Leningrad, BAN, 1978. 1641. tétel*) a nagy követjárás idején látogatta meg, mindketten akkor juthattak hozzá – nem utolsósorban a későbbi vásárlás szándékával – a katalógus kötetéhez.

Valószínűleg külön figyelmet fordított Safirov az I. Péter tiszteletére íródott panegirikoszok összegyűjtésére, mert a jegyzékben öt különböző kiadás szerepel ezekből [pl. Panegyricus in Petrum I. Russorum Imperatorem, ob devictos suecos habitus Kiovia 10 julij 1709.]. A zenével kapcsolatos irodalom is vonzotta [Rinaldo Music-schauspiel; Catalogue de la Musique a Amsterdam]. A többi korabeli orosz könyvgyűjtőhöz hasonlóan ő is vásárolta – ha nem is következetes rendszerességgel – az Oroszországgal Nyugat-Európában szinte legtöbbit foglalkozó Europäische Fama című lap számait.

A szépirodalmi alkotások Safirov könyvtárában felölelik az egész irodalomtörténetet: az ókori klasszikusok közül Aesopus állatmeséi, Terentius komédiái, Cornelius Nepos és Cicero munkái, Horatius ódái, Plinius episztolái 1659-es amszterdami Elzevir-kiadásban, Seneca művei, Petronius Satyriconja és az antik kultúra átörökítésére, összefoglalására vállalkozó Boethius munkái szerepelnek a könyvjegyzékben. Az időben előrehaladva idekívánkozik a jegyzékről Boccaccio Dekameronja, Erasmus 1563-as antwerpeni kiadásban, Tasso Megszabadított Jeruzsáleme, Cervantes Don Quijoteja, a latinul fró holland tudós–költő, H. Grotius munkái,

La Fontaine fabulái és Molière színművei. A kortárs szépirodalmat Fénelon Telemachusa, Boileau költeményei és Voltaire egy korai tragédiája, az Oedipus képviseli. A szórakoztató és könnyebb hangvételű irodalom illusztrálására pedig álljon itt néhány cím a jegyzékből: *Les sciences de la cour*, *Le Philosophe amoureux*, *Lettres d'amour d'une Religieuse Portugaise*...

A katalógus elemzésekor szembetűnik egy, a korabeli orosz gyűjtemények esetében kevésbé jellemző sajátosság. Safirov valószínűleg külön figyelmet fordított arra, hogy könyvtárában a Biblia minél több különböző kiadása legyen meg. Beszerzésükre külföldi diplomáciai útjai alatt kerfthetett sort. A 484 kötet között nyolcféle nyomtatott bibliakiadás van: a legkorábbi közülük latin nyelvű, és 1540-ben jelent meg Genfben. A további hét bibliából még négy szintén latin nyelvű: egy 1616-os velencei és egy 1705-ös bécsi kiadású, a másik kettőhöz pedig lengyel, illetve német nyelvű kommentárok tartoznak. Utóbbi címleírásának végén ott van a megjelenési év, 1625 is. Safirov beszerezett egy Wittenbergben 1660-ban nyomtatott német nyelvű teljes bibliát, amelyről a katalógusból ugyan nem derül ki, de elképzelhető, hogy egy, a reformáció szellemében fordított változat későbbi kiadásáról van szó. A két francia bibliakiadás közül az egyik, amely 1683-ban Párizsban jelent meg, csak az Újszövetséget tartalmazza, a másik viszont egy szintén Párizsban, 1708-ban készített nyolckötetes változat. Utalás ugyan a leírásban nincs rá, de a kötetek magas száma miatt elképzelhető, hogy polyglott változatról van szó.

A jegyzékben szerepel egy könyvtár latin nyelvű, gdanski kiadású katalógusa 1701-ből. A leírás sajnos rendkívül szűkszavú, de Safirov diplomáciai feladataiból – a cár megbízásából Lengyelországgal is folytatott béketárgyalásokat – kiindulva feltételezhető, hogy ő hozott hírt a cárnak Erős Ágost szász választófejedelem és lengyel király eladó könyvgyűjteményéről, és a katalógus e könyvtár állományának bemutatásában, tanulmányozásában segíthetett. A gyűjtemény megszerzését később – a cárral versengve – A. D. Mensikov is megkísérelte (*Saverkina, I. V.: K istorii biblioteki A. D. Mensikova = Kniga v Rossii. XVI – seredina XIX. v. Knigorasprostranenie, biblioteki, citatel'. Leningrad, BAN, 1987. 39–40.*).

Míndezeket összefoglalva egyet kell értenünk Luppovval abban, hogy Safirov könyvtára nem annyira munkaeszköz, mint inkább tulajdonosa művelődését, kapcsolódását és szórakozását szolgáló gyűjtemény volt. Emellett szól a gyűjtés módjának esetlegessége: Safirov többkötetes művek esetén gyakran megelégedett csak bizonyos, a könyvkereskedelemben éppen hozzáférhető kötetek és nem a teljes kiadás megvásárlásával.

R. Areszkin gyűjteménye

Az 1911-es orosz biográfiai lexikon (*Russkij biograficeskij slovar'. Red. A. A. Polovcov. Sanktpeterburg, 1911. Hasonmás kiadás. New York, 1962. 280.*) és I. N. Lebegyeva kutatásai szerint (*Lebedeva, I. N.: Rossiâ stala ego rodinoj = Kniznoe obozrenie, 1981. 20. noâbr 16.; Lebedeva, I. N.: Lejbmedik Petra I. Robert Areskin i ego biblioteka = Russkie biblioteki i ih citatel'. Pod red. B. B. Piotrovskogo i S. P. Luppova. Leningrad, Nauka, 1983. 99–102.*) Robert Areszkin – eredeti nevén Arescine – Skóciában született az 1670-es években. Előkelő származása a

kornak megfelelő színvonalú nevelést és több idegen nyelv elsajátítását biztosította számára. Orvosi egyetemi tanulmányait Edinburgh-ben kezdte 1691-ben, de hamarosan egy sebész mellett helyezkedett el, hogy az orvoslás gyakorlatát is elsajátíthassa. Rövid párizsi tartózkodás után 1697 végén Hollandiába utazott: doktori fokozatát 1700-ban az utrechti egyetemen szerezte meg. A július 17-én megvédett, általános belgyógyászati témájú disszertáció eredeti példányát [Arescinus Robertus. Dissertatio medica inauguralis circa oeconomiam corporis humani. Trajecti ad Rhenum, 1700.] a British Museum Library őrzi. Valószínűleg a doktori címnek köszönhető az is, hogy Angliába való visszatérése után, 1703 novemberében a Royal Society tagjává választották. 1704-ben több társával együtt meghívást kapott Oroszországba, ahol először A. D. Mensikov, majd a cár háziorvosa lett. Az orvostudományon belül legszívesebben balneológiával foglalkozott: az új főváros, Szentpétervár környékének gyógyvizeit kutatta. 1707-ben nevezték ki a Patikáriusok kancelláriájának élére, feladatai szerint nemcsak a patikák korszerűsítésével, az orvosi iskolák átszervezésével, az Oroszországba meghívandó külföldi orvosok kiválasztásával és a cári család egészségével kellett törődnie, hanem a cár rábízta a későbbi Akadémiai Könyvtár fejlesztésének és kezelésének feladatát is – természetesen a korábban már említett nyilvános közgyűjteményi elképzés szerint (Appleby, J. H.: *Robert Areskine. Scottish Pioneer of Russian Natural History = Archives of Natural History*, 1982. 10. 377–398.). E sokrétű feladat ellátására nagyon hamar segítséget kapott a német területekről érkező Johann Schumacher személyében, aki ugyan eredetileg Areszkin külföldi levelezésének intézésére kapta az oroszországi meghívást, de hamarosan bekapcsolódott a könyvtári munkákba is: olyannyira, hogy később a cár hivatalosan is kinevezte a gyűjtemény könyvtárosává (*Istoriceskij ocerk i obzor fondov Rukopis'nogo otdela BAN. XVIII. v. Vyp. I. Napisali M. N. Murzanova, E. I. Bobrova, V. A. Petrov. Moskva-Leningrad, BAN, 1956. 6.*).

Areszkin a későbbiekben I. Péter legbizalmasabb emberei közé került, 1716–17-ben elkísérte második külföldi útjára Németországba, Hollandiába és Franciaországba is. Párizsban korábbi kapcsolatai révén megpróbálta elérni, hogy a cárt a francia tudós társaság tagjává válasszák. A tudóstársakkal folytatott levelezése segítségével hasznos tanácsokat adott az akadémiai és a cári magángyűjtemény számára beszerzendő anyagokkal kapcsolatban. Ugyanezek a kapcsolatok természetesen saját könyvtára alakításában is segítettek. 1718-ban bekövetkezett halála előtt Areszkin végrendeletében pénzét szegény szentpétervári családokra hagyta, könyvtárát pedig a cárnak ajánlotta fel. A cár 1719 elején az egész gyűjteményt Schumacher kezelésére bízta.

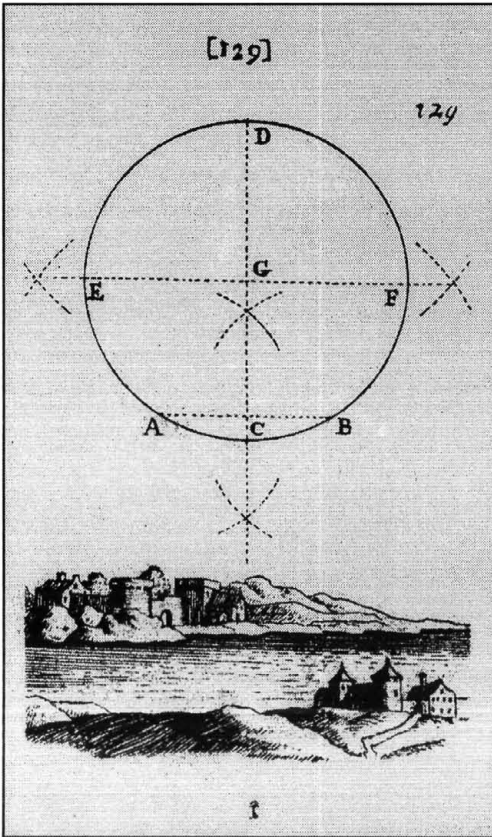
Az Orosz Tudományos Akadémia szentpétervári részlegének levéltárában fennmaradt, a könyvgyűjtemény átvételekor készített jegyzék alapján kimutatott számadatokat és a jegyzéken szereplő szakcsoportok elnevezését az orosz könyvtártörténeti szakirodalomban S. P. Luppov publikálta, egyben tallózva a szerzői nevek és könyvcímek között is. (Luppov, S. P.: *Kniga v Rossii v pervoj cetverti XVIII. veka. Leningrad, Nauka, 1973. 238–240.*).

Luppov szerint a szakcsoportok elnevezése kissé elnagyolt: az 1. csoportba Galenus és Hippokratész általános orvostudományi művei mellett bekerült a sebészet, a farmakológia, az anatómia, a botanika és az antropológia irodalma, a 2. csoport pedig tartalmaz múzeumi gyűjteményeket bemutató műveket is. A 3. cso-

portban a filozófiát képviselő Platon, a történelmet képviselő nemzet-történetek és krónikák, a filológiát képviselő szótárak mellett ott van az építészet, a földrajz (útleírások, térképek, atlaszok) és a kozmográfia, valamint a numizmatika irodalma. Az 5. csoport, amely egyszerűen az *Arescine libri feliratot* viseli a jegyzékben, a kiadás – és valószínűsíthetően a beszerzés – helye szerint képez egységet: valamennyi kötet Londonban jelent meg, tárgyuk viszont valóban vegyes (anatómia és általános orvostudomány, földrajz, kémia, történelem, teológia, szép- és gyermekirodalom, valamint szótárak).

Szakszám	Szakszám	Szakszám
Szakszám	Szakszám	Szakszám
Szakszám	Szakszám	Szakszám
1. Orvostudomány	968	1028
2. Fiziológia	44	54
3. Filozófia, történelem, filológia	1006	1101
4. Teológia, vallás	57	67
5. Vegyes	247	277
Összesen	2322	2527

Lebogyeva tanulmányában (*Lebedeva, 1983. 103.*) utal arra, hogy mivel a későbbi Akadémiai Könyvtárban Areszkin gyűjteménye nem maradt együtt, ma már csak az ex librisek és a kötés alapján azonosíthatók az orvos könyvtárának könyvei. Ex librisét a családi címer és a francia „Je pense plus...” [többet gondolkodom, ... mint beszélek] felirat vagy egyszerűen csak tulajdonosi névbejegyzés képviselte, kötései pedig egységesen vörös bőrből készültek, gerincükön az eredeti, Areszkin-féle szakbeosztás aranyozott felirataival. A gyűjtemény legértékesebb darabjai közé Lebogyeva a kéziratok közül Areszkin naplóját és az I. Péter egészségével kapcsolatos feljegyzéseket tartalmazó két füzetkét sorolta, a kevés számú orosz nyelvű nyomtatott könyv közül pedig F. Polikarpov háromnyelvű, az akkori szóhasználatban lexikonnak nevezett szótáráról [Leksikon treâzycnyj sirec Recenij slavenskih, ellinogreecskih i latinskih. Moskva, 1704.] és egy 1709-ben Moszkvában kiadott mértani műről [Priemy cirkulâ i lineiki] a bejegyzések alapján [Arescine] állapította meg, hogy a cári orvos tulajdonát képezték. Az előbbi mű szerzője a Moszkvai Nyomda vezetőjeként dolgozott, összeállítása az első háromnyelvű kiadvány az orosz nyomdászattörténetben. A munka egykötetes, de a betűrend szerint két, újrainduló lap-számozással elválasztott részre tagolódik, címlapja és bevezetése szintén három – orosz, görög, latin – nyelven készült. A XVIII. század első negyedének orosz nyomtatványait feltáró könyvészeti összeállítás szerint (*Opisanie izdanij, napecatannyh kirillicej 1689–ânavar’ 1725. g. Sost. T. A. Bykova, M. M. Gurevic. Moskva–Leningrad, AN SSSR, 1958. 103–106.*) a szótár az 1770-es évekig több kiadást mérve folyamatosan használatban volt Oroszországban. A mértani munka Burkhard von Pürkenstein 1690-ben Augsburgban megjelent geometria-tankönyvének orosz nyelvű átdolgozása, amely 1709-ben már harmadszor került kiadásra (*Opisanie izdanij grazdanskoy pecati 1708–ânavar’ 1725. g. Sost. T. A. Bykova, M. M. Gurevic. Moskva–Leningrad, AN SSSR, 1955. 67–68.*).

Az Akadémiai Levéltárban fennmaradt jegyzékeknek van egy apró magyar vonatkozása is: az Areszkin tulajdonába tartozó történelmi munkák közül a jegyzékről Luppov az egyes országok (Anglia, Skócia, Franciaország, Spanyolország, Portugália stb.) történelmével foglalkozó művek mellett a krónika műfajára magyar példát hoz [naprimer „Vengerskaâ hronika”] – sajnos azonban anélkül, hogy a kiadványt pontosan meghatározná (vö.: Luppov, 1973. 240.). Abban biztosak lehetünk, hogy a krónika nem a Hess András nyomdájából kikerült munka Szentpéterváron található példánya (vö.: Borsa Gedeon: *A hazai ősnymtatványok példányai = uő: Könyvtörténeti írások I. A hazai nyomdászat 15–17. század. Bp., OSZK, 1996. 52–53.*). Most arra várunk, hogy az Orosz Nemzeti Könyvtár valóra váltja ígéretét, mely szerint a 2001. év folyamán megküldi mintegy négyezer régi könyve adatait és leírását a Hand Press Book kaliforniai adatbázisának

(az ígéretről V. Ecsedy Judit számolt be a HPB régi könyvadatbázist ismerető előadásában 2001. május 10-én az OSZK-ban, a muzeális könyvállományt őrző gyűjtemények második találkozásán). Ezek után az adatbázis valószínűleg választ ad majd arra a kérdésre, hogy melyik magyar krónika volt eredetileg a skót származású cári orvos, Areszkin tulajdonában.

Hangodi Ágnes